



Pædagogisk materiale om regnbuebørn til daginstitutioner og 0. klasse

Sådan kan Niller Pilfinger-bøgerne, om en dreng med to mødre,
bruges som pædagogisk redskab for børn fra to til seks år.

Af Stine Josefine Dige

I Danmark lever kun 55 procent af alle 0-17-årige i en traditionel kernefamilie med far, mor og fælles børn (Danmarks Statistik 2012). Skilsmisser, nye ægteskaber, homoseksuelles ret til adoption samt lige adgang for heteroseksuelle, enlige kvinder og lesbiske til fertilitetsbehandling har de senere år ændret på familieformerne. Hvert år fødes et stigende antal børn ind i familier, hvor en eller flere forældre er bi-, trans- eller homoseksuelle. De er såkaldte regnbuebørn.

HVAD ER EN REGNBUEFAMILIE?

Begrebet regnbuefamilie dækker meget bredt over mange forskellige familietyper. Det kan være to lesbiske kvinder, der bliver gravid med en kendt/ukendt donor på en fertilitetsklinik eller ved hjemmeinsemination med en vens sæd. Rent juridisk stedbarnsadopterer medmoren typisk barnet, hvis barnet ikke har en kendt far.

En regnbuefamilie kan også bestå af tre eller fire forældre. Det kan være et lesbisk par og et bøssepar, der enten kender hinanden gennem mange år eller finder hinanden på nettet, der får et barn sammen. Barnet har således i praksis fire forældre, selvom man i Danmark rent juridisk kun kan have to forældre. Det kan også være en single heteroseksuel fyr/kvinde, der får barn med et homoseksuelt par. Verden er mangfoldig, og børn vokser i dag op i mange variationer af den kendte kernefamilie.

INKLUSION AF REGNBUEBØRN I DAGINSTITUTIONER OG SKOLE

Fælles for alle børn er, at de skal starte i daginstitution og senere i skole og her føle sig set og rummet. Pædagogernes dialog med forældrene er vigtig for at identificere børnenes og familiens behov. Det kan være, at Emma med de to mødre har gavn af, at der er en mandlig pædagog på stuen. At Asbjørn med de fire forældre har behov for at blive rustet til at møde spørgsmål fra omverdenen, der ikke altid viser sig fra den mest tolerante side. Eller at Frida med sin enlige mor savner billeder omkring sig, der viser andre konstellationer end far, mor og børn.

I Danmark er vi kommet langt i forhold til accept af og tolerance over for homoseksualitet. Som det første land i verden tillod vi registreret partnerskab tilbage i 1989. Og i 2012 gik Danmark igen foran ved at ændre ægteskabsloven, så to af samme køn nu kan vies i kirken (vel at mærke hvis præsten er positivt indstillet over for opgaven). Debatten om homovielser viste, at homoseksualitet stadig er tabuiseret. Uvidenhed og uforståenhed eksisterer.

Børn påvirkes uden tvivl af debatten i medierne. Regnbuebørn kan endvidere ligesom børn af selvvalgt enlige og skilsmissebørn opleve at føle sig anderledes eller forkerte i deres opvækst, hvis de kun ser og hører fortællinger med far, mor og børn. Det er derfor vigtigt at anerkende børns behov for at kunne genkende sig selv i fortællinger og lege, der afspejler deres eget familie billede.

FORMÅLET MED NILLER PILFINGER-BØGERNE

Niller Pilfinger-serien handler ikke specifikt om at have to mødre, eller om hvordan to kvinder kan få et barn. Det er med andre ord ikke en pædagogisk forklarende bog eller en moderne tilblivelseshistorie, som fx børnebøgerne: "Slottet med de mange værelser", "Karla leger 'mor og Børn'" eller "Malenes Mor gifter sig med Lisa".

Niller Pilfinger-bøgerne handler om familieudflugter. Det gør de for at præsentere forskellige regnbuefamilier for børnene på en naturlig måde. Børnene bliver optaget af handlingen og ligesom med Alfons Åberg, der vokser op med en enlig far, stifter børnene – sideløbende med historien – kendskab med en familieform, der adskiller sig fra den traditionelle kernefamilie.

Børnebøger kan som pædagogisk redskab på en simpel facon præsentere børn for, at man kan leve på forskellige og ligeværdige måder. Niller Pilfinger-serien illustrerer, at det hverken er mere rigtigt eller forkert, om man har to mødre/to fædre/en enlig far/mor/mormor/papfar end den klassiske

samboende far og mor. Bøgerne problematiserer eller tematiserer ikke forældrenes seksualitet. Det er Niller og hans oplevelser, der er i fokus. Når bogen fænger børn generelt og ikke kun regnbuebørnene, hænger det sammen med, at Niller er som børn er flest i den alder – en rigtig eventyrlysten pilfinger!

Formålet med serien er at ligestille regnbuefamilien med kernefamilien som ramme i en i øvrigt almindelig, underholdende fortælling.

Bøgerne kan desuden bruges som pædagogisk redskab til:

- Dialog med regnbuefamilier og andre forældre og børn om emnet
- På en inkluderende og ikke-stigmatiserende måde at vise regnbuebørn og børn omkring dem, at der er andre som dem
- Illustrere mangfoldighed. Børn vokser i dag op i mange typer familier, og det er vigtigt at vise og italesætte, at den ene type kan være ligeså god som den anden.

BEHOV FOR AT FØLE SIG GENKENDT

Vuggestue- og dagplejebørn

Omkring to-årsalderen har barnet et stort behov for at forstå sig selv inden for sin egen familiære ramme. Kernefamiliebarnet kan pege i bøger i et væk og sige "min mor", "min far" samt sit eget navn. Regnbuebørnene har samme behov for at kunne spejle sig i billeder omkring sig. For børn af lesbiske, bøsser, enlige og fraskilte tilbyder Niller-bøgerne et univers, børnene kan føle sig genkendt i, uden at deres familie bliver forklaret som noget specielt eller anderledes. De kan lade sig underholde og fokusere på tegningerne af fx værktøj eller pomfritter.

'Niller Pilfinger får en flyvetur' henvender sig til de mindre børn. Ligesom Totte-bøgerne heller ikke starter med, hvordan Tottes mor og far bollede og fik lille Totte, der nu skal lære at tage overtøj på, handler bogen om flyvemaskiner og ikke om, hvordan eller hvem af de to mødre, der har født Niller.

BEHOV FOR AT FORSTÅ, HVEM DER HØRER SAMMEN

Børnehavebørn

I børnehaven begynder børn at reflektere lidt dybere over deres familiestruktur og plads i livet. Det er vigtigt, at vi voksne støtter barnet i dets refleksioner uden at fremhæve vores egen begrebsverden. Det kan virke stigmatiserende på regnbuebørnene – og de børn, der senere udvikler kærlighed til samme køn – hvis voksne udstiller homoseksualitet som noget aparte eller velmenende forklarer det med voksnes begreber som noget positivt anderledes.

Homoseksualitet kan i stedet introduceres på linje med andre begreber knyttet til identitetsforståelse, såsom køn, hudfarve, handicap, boform, oprindelsesland og så videre. Besvar kun børnenes konkrete spørgsmål og undgå lange og belærende foredrag over for de 2-5-årige.

Som altid er det vigtigt at tale med børnene svarende til deres udviklingstrin. Hvis børnene spørger: "Hvor er Nillers far?", kan man fx fortælle, at Niller – så vidt man kan se – ikke har en far, men bor sammen med sine to mødre. Men det er faktisk vores erfaring, at bogens målgruppe sjældent undervejs i højtlesningen spekulerer over, hvor Nillers far er henne. Sempelthen fordi bogen ikke handler om forældrene, men om en udflugt og en vane med at pille. Snakken om familietyper kan man så tage løbende, hvor det falder mere naturligt, fx i forbindelse med børnenes leg. Her kan man i

stedet for at spørge børnene, om de leger far, mor og børn, spørge om de leger familie. Ligesom man kan være obs på at fortælle, at der godt kan være både papfædre, bonusbrødre og mammier med i rollelegene, hvis kernefamiliebørnene trumfer de andre og holder på, der kun kan være en far, mor og en baby med i legen.

Som voksen skal man være lidt af et geni for at kunne svare fyldestgørende på alt, hvad børn spørger om! Ofte må man ærligt svare børnene, at man simpelthen ikke ved det. Man kan så give sit bedste bud eller undersøge sagen nærmere og vende tilbage med et uddybende svar.

BEHOV FOR AT FØLE SIG RESPEKTERET OG LIGEVEDIG

Indskolingsbørn, 0.klasse

'Niller Pilfinger åbner Bakken' henvender sig til de lidt større børn. Børn i 5-6 års-alderen spørger meget direkte til køn, seksualitet og kammeraternes familiemønster. Særligt hvis der er noget, de finder anderledes. Som forælder hjælper man barnet godt på vej ved at udstyre det med ord, som det kan gøre til sine egne. Børn har behov for at kunne præsentere sig selv og sit ophav, når fx andre børn spørger: "Hvor er din far?" eller "Hvorfor er dine øjne skæve?"

Som lærer kan det være nødvendigt at forklare ting som emner i generelle termer, så det enkelte barn i klassen ikke får udstillet sin egen måde at være på/fremmede udseende ud eller sine forældres seksualitet eller infertilitet. Som nævnt tidligere findes der mange glimrende børnebøger, der viser, hvordan donorbørn bliver til, eller hvordan adoptivbørn kommer til landet, som man kan støtte sig til.

I indskolingsalderen begynder det at være tydeligt, hvis nogle børn har fordomme over for fx homoseksualitet, adoptivbørn eller donorbørn med enlige forældre. Det er selvfølgelig ikke acceptabelt, at børn bruger skældsord som bøsse, skævhøj med videre. Før 1968 var horeunge et udbredt skældsord herhjemme for børn født uden for ægteskabet. Horeunge bruges ikke mere, hvilket illustrerer, at forestillingen og normen om 'en rigtig familie' er en foranderlig størrelse. I skolen skal alle børn selvfølgelig føle sig velkomne, trygge og respekterede. Ifølge foreningen Sex&Samfund er homofobi desværre udbredt i skolegården. Mobning eller nedgørende sprogbrug bør altid føre til en snak om, at man skal respektere sine kammerater, og at skolen sætter en ære i, at der er plads til forskellighed.

Illustrationerne i 'Niller Pilfinger åbner Bakken' viser en mangfoldighed af familietyper fra enlige forældre til storfamilier og homoseksuelle. Det er mit spæde håb, at vi med denne bog kan være med til at bekæmpe homofobi netop ved ikke at tematisere eller problematisere det, der er uden for normen, men vise det på lige fod. Niller svarer også godt for sig selv: "Jeg er ikke nogen stakkels dreng."

Som lærer har du også mange andre muligheder for at vise, at den ene familietype kan være lige så god og omsorgsfuld som den anden ved fx at bruge mange typer familier i de konkrete undervisningseksempler (Peter skal til købmanden for at købe to æbler, og hans papfar har givet ham fem kroner med ...). Det er vigtigt, at børnene ikke får en opfattelse af, at far-mor-og-fælles-børn er en

mere rigtig/sand/ægte familieform, som der undervises i, end fx den enlige far med børn eller de to mænd med adoptivbarnet.

Mine erfaringer med at læse Niller-bøgerne op for de lidt større børn er, at børn ofte former indtryk efter deres egen livsverden og erfaringshorisont. Kernefamiliebørn opfatter fx Nillers mammi, som mosteren eller mormoren, selvom der specifikt står i bogen, at mammi også er Nillers mor. Børn er skønne i den sammenhæng. Jeg vil vove den påstand, at jeg kunne have skrevet, at Niller havde ti mødre, uden at børnene ville have protesteret. Det er jo en børnebog, og her kan alt ske – ligesom i eventyrene og fantasiens verden!

GENERELLE SPØRGSMÅL OG USIKKERHEDER

Som pædagog/lærer kan man måske føle sig lidt usikker første gang, når man får et barn på stuen/i klassen, der har en anderledes familieform. Det kan være, man har holdninger til, hvad 'den gode barndom' er for en størrelse, eller det kan være, man er bange for, at nogen skal tro, man har fordomme. Mange voksne finder det forkert, hvis to mænd bliver gift og får børn, selvom de fleste paradoksalt nok er enige om, at mænd er uundværlige og glimrende fædre, når de får barn med en heteroseksuel kvinde.

Som pædagog/lærer har man måske tanker som:

- Hvad gør jeg for at få familien til at føle sig velkommen og rummet uden at forskels- eller særbehandle?
- Er det mon i orden at spørge til barnets familieform? Eller er det bedst at lade som ingenting?
- Kan jeg tale med min leder eller kollegaer om mine egne holdninger og usikkerheder?
- Er der nogle vaner vores institution/skole nu skal ændre?
- Hvordan forklarer jeg de andre børn, at Emma har to mødre og ingen far? Eller at Asbjørn både har to mødre og to fædre?

HVORDAN ER VI INKLUDERENDE?

Åbenhed er vejen frem. Fortæl fx regnbuefamilierne, at I indkøber børnebøger, der afspejler børnegruppens sammensætning, fordi I aktivt ønsker at vise tolerance og udvide børnenes verdensbillede. Niller Pilfinger-bøgerne kan i denne sammenhæng fungere som et konkret redskab til at snakke med børnene om det at have forældre af samme køn.

I kan også i hverdagen være opmærksomme på at opfange stereotype forestillinger i børnenes leg og fortælle, at to piger sagtens kan være kærester, ligesom det ikke er ulækkert, hvis to drenge kysser eller holder i hånden. Drenge bliver heller ikke bøsse af at prøve en kjole eller få neglelak på. Bøsser går nemlig ikke i kjole. Åbenhed understøtter det naturlige i, at børnene fx også leger sammensat bonus- eller regnbuefamilie. Husk, at konstellationen 'far, mor og børn' kun udgør 55 procent af børnenes egen boform.

STIGMATISERER DU IKKE BØRN AF HOMOSEKSUELLE VED NETOP AT SKRIVE OM DEM?

I forbindelse med udgivelsen af 1'eren fik jeg mange breve fra både forældre og pædagoger. De indeholdt alt fra ros fra små fans, der gik i søvn med bogen på puden, til forældres erfaringer med

institutionsstart. Jeg fik også en kritisk kommentar fra en pædagog, som ikke brød sig om, at jeg omtalte nogle børn som regnbuebørn. Hun skrev: "Er de ikke bare børn? I mine øjne stigmatiserer du dem ved at give dem prædikatet regnbuebørn." Som sociolog forstå jeg udmærket godt pointen. Jeg kunne fx aldrig finde på at skrive 'et handicappet barn'. Jeg ville altid skrive 'et barn med et handicap'. Faren ved prædikater er, at alle barnets handlinger ses i forhold til prædikatet: Hvis det fx er utrygt, har ondt i maven, sidder for sig selv og så videre forklares det hver gang automatisk med adoptionen/handicappet/skilsmisken.

Grunden til, at jeg bruger samlebetegnelsen regnbuefamilier om børn af bi-, trans-, eller homoseksuelle forældre er flere:

1. Jeg finder, at det er yderst vigtigt at udstyre børn med ord, som de kan bruge til at beskrive deres egen livsverden og ophav. Det er traumatiserende for børn at mærke, at noget er tys-tys og helst ikke bør snakkes om – særligt når det drejer sig om noget så essentielt og identitetsskabende som deres forældres måde at være blevet forældre på
2. For det andet er betegnelsen regnbuefamilier/regnbuebørn LGBT-bevægelsens egen opfindelse. Regnbuen symboliserer mangfoldigheden og farverigdommen blandt de mange forskellige kombinationer af kærligheds- og familiekonstellationer. På denne måde minder begrebet om en anden bevægelse, der i 60'ernes USA proklamerede: "I am black and I am Proud!"
3. For det tredje bryder jeg mig ikke at følge mit handicap-eksempel i denne sammenhæng og kalde børnene for børn af homoseksuelle forældre. I mine øjne vil det være at lægge fokus på forældrenes seksualitet, og det trælse ved netop ordet *homoseksuel* er, at folk gør sig alle mulige tanker om, hvor hyppigt og hvordan homoseksuelle har sex
4. Den kritiske pædagog ville så sige: "Så lad dog vær med at kalde dem noget. Lad dem bare være børn." Men det, mener jeg faktisk, er at gøre børnene en bjørnetjeneste. Fællesbetegnelser kan nemlig ligesom begreberne adoptiv-, donor- og skilsmissebørn bruges til dels at skabe viden og faglig indsigt om en gruppes særlige vilkår dels på en meget simpel facon hjælpe børn med at forstå kammeratens ophav. Fællesbetegnelser er således med til både at øge omverdenens forståelse og styrke identiteten blandt dem, der deler livsbetingelser
5. For det femte er faren ved ikke at udstyre børnene med ord og begreber, at de enten selv opfinder nogen, der kan være nedladende, eller at de som sagt hurtigt fornemmer, at andre familietyper end kernefamilien er mindre rigtige/unaturlige/tabu, som man ikke bør tale om.

VÆR TYDELIG OG KONKRET

Som pædagog/lærer mener jeg ikke, du skal være bange for at spørge homoseksuelle forældre, hvad barnet kalder sine forældre og bedsteforældre, og hvad de andre børn skal kalde dem. Det er ikke alle børn, der fx forstår, at man kan have to mormødre.

Nogle lesbiske mødre kalder sig mor og mammi, andre mor og mamma, andre igen mor-Nanna og mor-Signe. Mange lesbiske opfatter sig begge lige meget som mødre. Andre definerer sig selv som mor og medmor. Der er inden for regnbuefamilier anslået 37 forskellige måder at leve på og et utal af måder at omtale sig selv på. Det er derfor helt i orden, hvis du griber tyren ved hornene og siger: "Jeg

kan se, Emma har to mødre. Hvad foretrækker I, børnene på stuen kalder jer? Og har Emma en far?” Det kan jo være, at Emma faktisk har en far, som hun ser hver anden weekend, og som derfor ikke henter eller bringer.

5 HURTIGE TIPS TIL INKLUSION AF REGNBUEFAMILIER I DAGINSTITUTIONER/SKOLER:

1. Brug ikke detaljerede forklaringer over for børnene, men svar konkret på konkrete spørgsmål. Vær ærlig
2. Køb børnebøger, der repræsenterer mange forskellige familietyper: enlige forældre, to-kulturelle familier, adoptivfamilier, skilsmisse- og sammenbragte familier og regnbuefamilier. Snak med børnene om, at der findes mange forskellige typer familier
3. Benyt ordet forældre/partner i stedet for det køns- og seksualitetsbestemte far og mor på institutionens breve, blanketter, telefonlister med mere
4. Tag ansvar for dialogen omkring barnet og spørg i stedet for at antage. Ved en indledende samtale kan der fx spørges til, hvem barnets forældre er, hvad barnet kalder sine bedste-forældre, og hvilke ord, det ønskes, at andre benytter. Overvej relevansen og karakteren af dine spørgsmål. Flere regnbuefamilier har oplevet at blive spurgt om meget intime ting, som man som pædagog aldrig ville spørge andre forældre om. Fx kan spørgsmål som: ”Spændende! Hvor har I så mødt hinanden?” eller ”Nåh, hvem er så manden i forholdet?” opfattes som anmassende og krænkende
5. Undgå stereotyp og normativ tænkning, også internt i den pædagogiske fagsnak: En dreng er ikke piget, hvis han elsker at lege med dukkekomfur, eller en tøsedreng, hvis han græder, når han savner sin mor. En pige er ikke ”en-rigtig-drengpige”, men blot en rigtig pige, hvis hun er fysisk aktiv og udadvendt. Danske kvinder vinder medaljer ved OL, mænd dystet i kokkekunst – og de er lige kvindelige og mandlige af den grund.

I er altid velkomne til at skrive om jeres erfaringer og spørge om børnebogsprojektet på enten www.nillerpilfinger.dk eller www.facebook.com/nillerpilfinger. Dette materiale er netop udarbejdet i samarbejde med 17 forældre, seks pædagoger og to jordemødre.

Rigtig god fornøjelse med højt læsningen!

Stine Josefine Dige

Sociolog og Niller Pilfingers forfattermor

Institutionsbestilling på www.forlagetindblik.dk